

Sygn. akt II UK 264/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku R. N.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w P.

o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 6 lutego 2020 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 28 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 28 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania R. N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w P. – oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 27

września 2016 r., sygn. akt VII U (...), w którym Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną odwołaniem R. N. decyzję organu rentowego z dnia 30 kwietnia 2015 r., nr (...), i określił szczegółowo wysokość podlegających umorzeniu należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne Fundusz Pracy za wskazane okresy stwierdzając, że warunkiem umorzenia w/w należności jest spłata w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji należności niepodlegających umorzeniu z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za okres (...), (...) w łącznej kwocie 3.794,28 zł wraz z odsetkami za zwłokę od wskazanych kwot; oddalił odwołanie w pozostałym zakresie.

W sprawie ustalono, że R. N. w okresach od 1 stycznia 1999 r. – 31 grudnia 1999 r., od 30 marca 2005 r. do 30 listopada 2006 r., od 12 kwietnia 2010 r. do 27 września 2011 r. oraz od 12 marca 2012 r. do 29 listopada 2012 r. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Odwołujący w okresach podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej nie uregulował szczegółowo ustalonych przez Sąd należności dotyczących jego osoby z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. Należności z tytułu składek za okres od stycznia 1999 r. do lutego 2007 r. zostały zabezpieczone hipoteką przymusową kaucyjną wpisaną w dniu 25 października 2007 r. na udziale wynoszącym 1/2 we współwłasności nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...), należącym do R. N. . Wpis został dokonany na podstawie decyzji organu rentowego z dnia 18 kwietnia 2007 r., nr (...) NKP (...). W dniu 16 stycznia 2015 r. odwołujący złożył wniosek o umorzenie nieopłaconych należności na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy za okres objęty ustawą z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551), jednocześnie wskazując, że zawiesił prowadzenie działalności od 30 listopada 2012 r. Złożenie w/w wniosku spowodowało zawieszenie biegu terminu przedawnienia należności z tytułu składek objętych wnioskiem, które nie podlegałyby przedawnieniu przed datą złożenia wniosku. Odwołujący się nie prowadzi działalności gospodarczej.

Sąd drugiej instancji podzielił i przyjął za własną podstawę faktyczną wyroku Sądu pierwszej instancji, podzielił także jego ocenę prawną. Kwestia sporna w sprawie dotyczyła zagadnienia przedawnienia składek. W ocenie odwołującego się, wskazywane przez organ rentowy należności uległy przedawnieniu. Z kolei organ rentowy twierdził, że zadłużenie wskazane w zaskarżonej decyzji nie uległo przedawnieniu ze względu na zabezpieczenie należności hipoteką przymusową (art. 24 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Istota zagadnienia w sprawie sprowadzała się do odpowiedzi na pytanie, czy Sąd Okręgowy był uprawniony do odmowy zastosowania art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.) w sytuacji, gdy przedmiotowy przepis nie został poddany formalnej procedurze kontroli konstytucyjnej i w dalszym ciągu obowiązuje w aktualnym porządku prawnym.

Według Sądu drugiej instancji sąd powszechny może badać konstytucyjność przepisu, na co pozwala art. 178 ust. 1 Konstytucji. Art. 8 Konstytucji zaś zezwala na bezpośrednie stosowanie Konstytucji. Taka kompetencja sądów powszechnych nie uchybia kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, ponieważ nie prowadzi do uchylenia ustawy i nie ma mocy powszechnie obowiązującej, a jedynie stanowi rozstrzygnięcie w indywidualnej sprawie, co nie wiąże innych sądów orzekających na podstawie tych samych ustaw.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, ocena przez sąd zgodności przepisu ustawy z Konstytucją dokonuje się na tym etapie stosowania prawa, gdy sąd ustala przepis obowiązującego prawa, który będzie zastosowany do rozstrzygnięcia danego stanu faktycznego (przedawnienie zobowiązań składkowych zabezpieczonych hipoteką), a zatem nie chodzi tu o rozstrzyganie przez sąd sprawy zgodności ustawy z Konstytucją, o którym mowa w art. 188 pkt 1 Konstytucji. Oznacza to natomiast, że sąd jest obowiązany do oceny konstytucyjności przepisu ustawy w ramach „ustalania obowiązującego przepisu”, ponieważ uchylenie się od tej oceny może prowadzić do rozstrzygnięcia sprawy na podstawie przepisu niekonstytucyjnego, a zatem niezgodnie z prawem obowiązującym. Kwestia całkowitego wyłączenia przedawnienia należności publicznoprawnej na skutek ustanowionego zabezpieczenia na nieruchomości dłużnika (art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13

października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych) jest analogiczna do problematyki, która była przedmiotem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12, w którym TK orzekł, że art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2002 r., jest niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku krytycznie odniósł się do dwóch aspektów poddanego kontroli art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej w badanym brzmieniu, a mianowicie tego, że całkowicie wyłącza on przedawnienie niektórych rodzajów należności podatkowych (w badanym stanie prawnym: zabezpieczonych hipoteką przymusową w czasie kontroli podatkowej), a równocześnie czyni to na podstawie nieuzasadnionego i arbitralnego kryterium (formy zabezpieczenia należności podatkowych). Odpowiednikiem art. 70 § 6 jest obowiązujący od dnia 1 stycznia 2003 r. art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej, którego redakcja różni się od zakwestionowanego przez Trybunał art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej zasadniczo tym, że zawarta w nim norma prawna została rozszerzona o zastaw skarbowy. W uzasadnieniu Trybunał wskazał, że chociaż przepis art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej nie był formalnie przedmiotem orzekania (nie stanowił bowiem podstawy ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie poddanej osądowi Trybunału), to w sposób oczywisty mają do niego odpowiednie zastosowanie te same zastrzeżenia konstytucyjne, które zostały podniesione w wyroku odnośnie do art. 70 § 6. Trybunał uznał, że w omawianym przypadku przysługujący ustawodawcy margines swobody ustalania rozwiązań z zakresu prawa daninowego został przekroczony albowiem ustalone naruszenie zasady równości ochrony praw majątkowych podatników ma charakter kwalifikowany i niebudzący wątpliwości, co powoduje konieczność uznania niekonstytucyjności art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej w badanym brzmieniu, pomimo, że brak przedawnienia zobowiązań podatkowych korzystnie przyczynia się do egzekwowania obowiązku płacenia podatków (por. art. 84 Konstytucji).

Według Sądu Apelacyjnego powoływany przez organ rentowy jako podstawa prawna zaskarżonej decyzji przepis art. 24 ust. 5 ustawy systemowej jest tożsamy z treścią uregulowań zawartych w przepisie art. 70 § 6 i później art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej. W konsekwencji stanowisko Trybunału Konstytucyjnego przedstawione w powołanym wyroku SK 40/12 powinno zostać uwzględnione również w niniejszej

sprawie. Sąd podzielił pogląd wyrażony w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2007 r., SK 36/06 (OTK ZU 50/6/A/2007), że stwierdzenie przez Trybunał niekonstytucyjności określonej normy prawnej nie pozostaje bez znaczenia dla stosowania normy zamieszczonej w przepisie tożsamym. W takim przypadku dochodzi bowiem do obalenia domniemania konstytucyjności przepisu, który nie podlegał rozpoznaniu przed Trybunałem. Według Sądu drugiej instancji regulacja określona w art. 24 ust. 5 ustawy systemowej oraz regulacje określone we wskazanych przepisach Ordynacji podatkowej są zbieżne w zakresie problemów, które doprowadziły do stwierdzenia przez Trybunał w sprawie SK 40/12 niezgodności przepisu ustawy ze standardami konstytucyjnymi.

W swoim wyroku TK wskazał, że właściciele nieruchomości byli dożywotnimi dłużnikami – zawsze można było egzekwować należności nawet po upływie terminu przedawnienia. Takie rozwiązanie jest niekonstytucyjne i wprowadza podział zobowiązanych na tych co nie posiadają nieruchomości od tych, którzy takie nieruchomości posiadają i z tego powodu ci ostatni są rozliczani nawet po upływie terminu przedawnienia, gdyż w ten sposób doszło - jak wskazał TK - do całkowitego wyłączenia przedawnienia należności publicznoprawnej, i równocześnie uczynienie tego na podstawie nieuzasadnionego i arbitralnego kryterium (formy zabezpieczenia należności). Według Sądu Apelacyjnego zarówno należności podatkowe, jak i składki na ubezpieczenia społeczne, pod względem rodzajowym należą do tej samej kategorii danin publicznoprawnych. Okoliczność ta dodatkowo przemawia za możliwością analogicznego zastosowania w niniejszej sprawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12. Ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości nie wykluczyło więc przedawnienia spornych należności składkowych zabezpieczonych hipoteką, co oznacza, że termin przedawnienia biegł na zasadach ogólnych.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną. W skardze, opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), zarzucono naruszenie:

1) art. 1 ust. 8 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551) w związku z art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13

października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.) przez przyjęcie, że ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką, i że po upływie terminu przedawnienia należności te nie mogą być egzekwowane z przedmiotu hipoteki do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia;

2) art. 8 ust. 2, art. 175 ust. 1 oraz art. 193 w związku z art. 178 ust. 1 Konstytucji RP przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że zasada bezpośredniego stosowania ustawy zasadniczej (art. 8 ust. 2) oraz zasada podległości sędziów tylko Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1) przyznaje sądowi w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości (art. 175 ust. 1) uprawnienie i zarazem obowiązek oceny zgodności ustawy z Konstytucją, a w razie stwierdzenia niekonstytucyjności przepisów ustawy, prawo sądu do odmowy stosowania ustawy sprzecznej - w jego ocenie - z Konstytucją, bez obowiązku zwracania się z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego (art. 193), co spowodowało odmowę zastosowania przepisów rangi ustawowej, tj. art. 24 ust. 5 ustawy systemowej z powodu uznania tego przepisu za niekonstytucyjny;

3) art. 188 pkt 1 Konstytucji RP przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że dokonana kontrola zgodności art. 24 ust. 5 ustawy systemowej z ustawą zasadniczą i w konsekwencji odmowa zastosowania ustawy niezgodnej - zdaniem Sądu - z Konstytucją, nie narusza konstytucyjnych kompetencji Trybunału Konstytucyjnego do orzekania w tym zakresie, mimo że jedynie Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;

4) art. 8 ust. 2 Konstytucji RP przez jego bezpośrednie zastosowanie do oceny zgodności z Konstytucją art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, co doprowadziło Sąd do stwierdzenia, że przepis ten, jako naruszający art. 84 i art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, nie ma zastosowania do oceny przedawnienia należności składkowych należnych od dłużnika wnoszącego o umorzenie jego zobowiązań na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność co oznacza, że termin przedawnienia należności składkowych biegł na zasadach ogólnych, tj. na podstawie art. 24 ust. 4 ustawy systemowej;

5) art. 8 ust. 2 Konstytucji RP przez jego bezpośrednie zastosowanie do oceny zgodności z Konstytucją art. 24 ust. 5 ustawy systemowej w sytuacji, gdy nie zachodzi sytuacja oczywistej niekonstytucyjności przepisu, którego zastosowania odmówił Sąd;

6) art. 24 ust. 5 oraz art. 24 ust. 4 ustawy systemowej przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że należności z tytułu nieopłaconych składek za sporne okresy uległy przedawnieniu.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołujący się wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej w całości oraz o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz R. N. kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300) nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem, jednakże po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zabezpieczone hipoteką należności od stycznia 1999 r. do lutego 2007 r. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, uległy przedawnieniu za okres do marca 2005 r., w związku z tym mogą podlegać umorzeniu na podstawie ustawy abolicyjnej należności wobec ZUS za okres od marca 2005 r.

Na podstawie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz.U. Nr 232, poz. 1378) z dniem 1 stycznia 2012 r. uległ skróceniu termin przedawnienia należności z tytułu składek z

10 do 5 lat. W przeciwieństwie do poprzednich zmian dokonywanych w tym zakresie ustawodawca wprowadził przepis przejściowy, zgodnie z którym do przedawnienia należności z tytułu składek, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r., stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym tą ustawą, z tym że 5-letni bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. Natomiast jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed dniem 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi wcześniej - przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu.

Co do zasady, wyrażona w art. 8 ust. 2 Konstytucji zasada jej bezpośredniego stosowania oznacza obowiązek sądu orzekania w zgodzie w priorytetami ustanowionymi w ustawie zasadniczej. Innymi słowy, sądy mają obowiązek dokonywania wykładni prokonstytucyjnej, ale nie mają kompetencji do orzekania o niekonstytucyjności przepisu i usuwania go z systemu prawnego. W razie zastrzeżeń co do zgodności przepisu ustawy z Konstytucją istnieje specjalny tryb przewidziany w art. 188 Konstytucji, pozwalający na wyeliminowanie takiego przepisu z obrotu prawnego. Dopóki nie zostanie stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny niezgodność określonego przepisu z Konstytucją, dopóty ten przepis podlega stosowaniu i może stanowić podstawę merytorycznych rozstrzygnięć sądowych. Bezpośredniość stosowania Konstytucji nie oznacza kompetencji do kontroli konstytucyjności obowiązującego ustawodawstwa przez sądy i inne organy powołane do stosowania prawa. Tryb tej kontroli został bowiem wyraźnie i jednoznacznie ukształtowany przez samą Konstytucję. Przepis art. 188 ustawy zasadniczej zastrzega orzekanie w tych sprawach do wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego. Domniemanie zgodności ustawy z Konstytucją może być obalone jedynie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, a przewidziane w art. 178 ust. 1 Konstytucji związanie sędziego ustawą obowiązuje dopóty, dopóki ustawie tej przysługuje moc obowiązująca (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2009 r., IV CSK 485/08, LEX nr 550930 i z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 377/15, OSNC 2016 nr 12, poz. 148 oraz wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 listopada 2010 r., II GSK 1208/10, LEX nr 746078 i powołane w nich orzeczenia).

Wyrażane jest również odmienne stanowisko, zgodnie z którym orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją (art. 188 pkt 1 ustawy zasadniczej), co niewątpliwie należy do wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, nie jest tożsame z oceną konstytucyjności przepisu mającego zastosowanie w konkretnej sprawie rozstrzyganej przez sąd. Sąd jest obowiązany do oceny konstytucyjności przepisu ustawy w ramach ustalania, który przepis obowiązującego prawa będzie zastosowany do rozstrzygnięcia danego stanu faktycznego w indywidualnej sprawie. Odmowa zastosowania przepisu ustawy uznanego przez sąd za sprzeczny z konstytucją nie narusza zatem kompetencji Trybunału Konstytucyjnego i nie ma bezpośredniego związku z tymi kompetencjami. Uznanie, że sądy powszechne nie są uprawnione do badania zgodności ustaw z Konstytucją, a w konsekwencji do zajmowania stanowiska w kwestii ich zgodności jak też niezgodności z ustawą zasadniczą, jest wyraźnie sprzeczne z art. 8 ust. 2 Konstytucji, który zobowiązuje do bezpośredniego stosowania jej przepisów, przy czym pod pojęciem "stosowanie" należy rozumieć w pierwszym rzędzie sądowe stosowanie prawa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2001 r., III ZP 12/01, OSNAPiUS 2002 nr 2, poz. 34 oraz wyroki tego Sądu z dnia 7 kwietnia 1998 r., I PKN 90/98, OSNAPiUS 2000 nr 1, poz. 6; z dnia 20 sierpnia 2001 r., III RN 189/00, OSNAPiUS 2002 nr 6, poz. 130; z dnia 8 stycznia 2009 r., I CSK 482/08, LEX nr 491552; z dnia 8 października 2015 r., III KRS 34/12, OSP 2016 nr 11, poz. 103; z dnia 17 marca 2016 r., III KRS 42/12, LEX nr 2288953 i powołane w nich orzecznictwo).

W ocenie Sądu Najwyższego, w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną, zgodnie z art. 8 ustawy zasadniczej, Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej, a jej przepisy stosuje się bezpośrednio. Niewątpliwie adresatem tej normy są przede wszystkim sądy sprawujące wymiar sprawiedliwości (art. 175 ust. 1), a sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1). Również art. 193 ustawy zasadniczej nie nakłada na sąd obowiązku zwracania się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym co do zgodności aktu normatywnego z ustawą zasadniczą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Stosowanie Konstytucji nie jest więc zastrzeżone wyłącznie dla Trybunału Konstytucyjnego (art. 188 ust. 1), ale

należy również do sądów, zarówno w przypadku zaistnienia luki w prawie, jak i wówczas, gdy sąd dojdzie do przekonania, że przepis ustawy jest niezgodny z Konstytucją i nie powinien być zastosowany w konkretnej sprawie. Nie narusza to kompetencji właściwej dla Trybunału Konstytucyjnego, gdyż formalnie przepis ten w dalszym ciągu pozostaje w systemie prawnym i może być stosowany przez inne sądy orzekające w takich samych sprawach. Należy jednak zaznaczyć, że - z uwagi na bezpieczeństwo obrotu prawnego kształtowanego również przez indywidualne akty stosowania prawa jakimi są orzeczenia sądowe - odmowa zastosowania przepisu ustawy może nastąpić wyłącznie w wypadku, gdy sąd rozpoznający sprawę nie ma wątpliwości co do niezgodności tego przepisu z Konstytucją, a sprzeczność ma charakter oczywisty, inaczej mówiąc, gdy zachodzi sytuacja oczywistej niekonstytucyjności przepisu.

Przyjmuje się, że sytuacja oczywistej niekonstytucyjności może zachodzić wówczas, gdy porównywane przepisy ustawy i Konstytucji dotyczą regulacji tej samej materii i są ze sobą sprzeczne, a norma konstytucyjna jest skonkretyzowana w stopniu pozwalającym na jej samoistne zastosowanie, gdy ustawodawca wprowadził regulację identyczną jak norma objęta już wyrokiem Trybunału, gdy Trybunał stwierdził niekonstytucyjność określonej normy prawnej zamieszczonej w przepisie tożsamym, który nie podlegał rozpoznaniu przed Trybunałem, gdy sposób rozumienia przepisu ustawy wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2009 r., I CSK 482/08, LEX nr 491552; z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 377/15, OSNP 2016 nr 12, poz. 148; uchwałę składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 października 2006 r., I FSP 2/06, ONSAiWSA 2007 nr 1, poz. 3 oraz wyroki tego Sądu z dnia 24 września 2008 r., I OSK 1369/07, LEX nr 509708 oraz z dnia 18 grudnia 2013 r., I FSK 36/13, LEX nr 1528716).

Ad casum, w ocenie Sądu drugiej instancji, argumentacja Trybunału Konstytucyjnego dotyczy wszystkich należności publicznoprawnych, a to oznacza, że o oczywistej niekonstytucyjności art. 24 ust. 5 ustawy systemowej stanowi tożsamość jego brzmienia z treścią zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12, przepisu art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej. W rezultacie Sąd ten ograniczył się w swoich

rozważaniach do powtórzenia zaprezentowanej w uzasadnieniu powołanego wyroku argumentacji odnoszącej się do przedawnienia zobowiązań podatkowych, przenosząc ją wprost na instytucję przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. Taki zabieg budzi jednak wątpliwości z punktu widzenia oceny art. 24 ust. 5 ustawy systemowej w aspekcie jego oczywistej niekonstytucyjności. Po pierwsze, rozważania Trybunału Konstytucyjnego poczynione zostały jednoznacznie na tle przepisów podatkowych i odnoszą się tylko do przedawnienia należności z tytułu podatków, przy - co należy zauważyć - szczególnym uwzględnieniu możliwości ustanowienia ich zabezpieczenia hipoteką przymusową już na etapie kontroli podatkowej (a więc jeszcze przed wydaniem decyzji wymiarowej, a nawet przed ustaleniem istnienia zobowiązania podatkowego), a po drugie, chociaż treść art. 24 ust. 5 ustawy systemowej jest zbieżna z brzmieniem art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej, to materia regulowana aktami normatywnymi zawierającymi te przepisy nie jest tożsama.

Istotnie, przyjmuje się, że składki na ubezpieczenia społeczne posiadają - podobnie jak podatki - charakter świadczeń o charakterze publicznoprawnym (por. uzasadnienie posiadającej moc zasady prawnej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2006 r., III CZP 121/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 50 oraz wyroki tego Sądu z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 12/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 291 oraz z dnia 24 stycznia 2013 r., V CSK 63/12, LEX nr 1293850) i jako takie należą do danin publicznych w rozumieniu art. 84 i art. 217 Konstytucji w związku z art. 5 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1870 ze zm.). O ile jednak cechą właściwą podatkom jest ich nieekwiwalentność, a ich funkcją jest zabezpieczenie równowagi budżetowej państwa, to składki na ubezpieczenia społeczne są daniną publiczną o charakterze ubezpieczeniowym i - co do zasady - ekwiwalentnym, i jako takie podlegają szczególnej ochronie. Składki na ubezpieczenia społeczne decydują bowiem o kondycji finansowej funduszy ubezpieczeń społecznych, przekładającej się na sytuację finansową ubezpieczonych (w szczególności na wypadek starości lub utraty zdolności do zatrudnienia), w tym tych, którzy składki w części finansują nie będąc ich płatnikami (art. 16 w związku z art. 4 pkt 2 ustawy systemowej).

Sąd Najwyższy, rozważając ten problem w analogicznej sprawie, w wyroku z dnia 8 sierpnia 2017 r., I UK 325/16, LEX nr 2389585, zajął stanowisko, że ocena konieczności i zasadności wyjątków od - wyrażonej w art. 64 ust. 2 Konstytucji - zasady równej ochrony własności, w sytuacji uchylania się przez nierzetelnego płatnika składek od wykonania bezspornego obowiązku składowego w ostatecznie ustalonej wysokości, wymagałaby zatem starannej i przemyślanej wykładni, przeprowadzonej przy uwzględnieniu, między innymi, po pierwsze - wskazanych w art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej zasad dopuszczalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności z punktu widzenia interesów beneficjentów świadczeń przysługujących z funduszy ubezpieczeń społecznych, a nie tylko z punktu widzenia podmiotów zobowiązanych do opłacania składek na te ubezpieczenia oraz po drugie - oceny istnienia związku genezy obowiązku składowego z posiadaniem przez płatnika składek majątku w formie nadającej się do założenia hipoteki przymusowej, gdyż - inaczej niż w wypadku zobowiązań podatkowych - prowadzenie przez płatnika składek działalności rodzącej tytuł ubezpieczeń społecznych (i wynikający z niego obowiązek składowy) zwykle pozostaje w ścisłym związku z taką formą majątku (nieruchomością) płatnika.

Takiego pogłębionego wyводу prawnego brak w motywach zaskarżonego wyroku. Z tego względu, zdaniem Sądu Najwyższego, nie można wprost przyjąć, że zachodzi sytuacja oczywistej niekonstytucyjności art. 24 ust. 5 ustawy systemowej tylko z uwagi na argumentację uzasadniającą zakwestionowanie przez Trybunał Konstytucyjny zgodności tożsamo brzmiącego art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej z art. 64 ust. 2 ustawy zasadniczej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.